

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΝΤ. ΓΑΛΙΤΗΣ

Ἡ πρόσληψη τοῦ θείου λόγου ἀπό τόν σημερινό ἄνθρωπο

Σεβασμιώτατοι,
σεβαστοί πατέρες,
κύριοι συνάδελφοι,
ἀγαπητοί σύνεδροι

Στό πλαίσιο τοῦ Συμποσίου γιά τόν «*Λειτουργικό λόγο*» τοποθετεῖται ἡ εἰσήγησή μου γιά τόν «*θεῖο λόγο*». Γιά τό ποιὰ εἶναι ἡ σχέση τοῦ λειτουργικοῦ μέ τόν θεῖο λόγο, θά προσπαθήσω νά ἐκφέρω μερικές σκέψεις στήν ἀρχή τοῦ κειμένου μου, θεωρώντας ὅτι αὐτό θά βοηθήσει στήν περαιτέρω διαπραγμάτευση τοῦ θέματος.

«*Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος ... καί ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*» (Ἰω. 1, 1. 14). «*Θεόν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς υἱός, ὁ ὢν εἰς τόν κόλπον τοῦ Πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο*» (στ. 18). Στό πρόσωπο τοῦ «*μονογενοῦς υἱοῦ*», τοῦ Λόγου πού «*σὰρξ ἐγένετο*», εἶδαμε τόν ἀπρόσιτο Θεό. Εἶναι χαρακτηριστική ἡ λέξη πού χρησιμοποιεῖ γι' αὐτό ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «*ἐξηγήσατο*». Ἀνεξαρτήτως τῶν πολλαπλῶν ἐρμηνειῶν πού ἐπιδέχεται ἡ λέξη, ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει αὐτή πού ἔχει σχέση μέ τήν ἐρμηνεία: ὁ Θεός «*ἐρμήνευσε*» ἑαυτόν διά τοῦ Λόγου *Του. Πῶς; Μέ τό νά σαρκωθεῖ ὁ Λόγος καί νά «σκηνώσει ἐν ἡμῖν»*.

Ποιὰ εἶναι ἡ σημασία τοῦ «*ἐν ἡμῖν*»; Πρῶτον, μέσα στόν καθένα μας. Δεύτερον, ἀνάμεσά μας. Αὐτή ἡ «*σκήνωση*» τοῦ Λόγου «*ἐν ἡμῖν*», μέ τή διπλή ἔννοια, εἶναι ἡ συστατική πράξη, μέ τήν ὁποία φανερώθηκε ἡ Ἐκκλησία στόν κόσμο.

Ἡ Ἐκκλησία, κατά τόν **Νικόλαο Καβάσιλα**, «*ἐν τοῖς μυστηρίοις σημαίνεται*». Καί τό κεντρικό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία, πού πραγματώνεται διά τῆς θείας λειτουργίας. Ἡ θεία λειτουργία εἶναι ὁ εὐχαριστιακός

λόγος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ ὁ εὐχαριστιακὸς λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο.

Βάσει αὐτῶν, μποροῦμε νὰ διαιρέσουμε τὴ θεία λειτουργία σὲ δύο μέρη: στὸ πρῶτο μέρος ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπο διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων, στὸ δεύτερο ὁμιλεῖ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεὸ διὰ τῆς ἀγίας Ἀναφορᾶς, προσφέροντάς Του τὰ εὐχαριστιακὰ δῶρα «ὡς ἀπαρχὴ τῆς φύσεως». Ὁ Θεὸς προσφέρει στὸν ἄνθρωπο τὰ εὐχαριστιακὰ δῶρα καὶ ὁ ἄνθρωπος τὰ ἀντιπροσφέρει στὸν Θεὸ ὡς Ἀναφορά: «πρόσχωμεν τὴν ἀγίαν Ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν»· «Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ»· «τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν...».

Τὸ πρῶτο μέρος τῆς θ. λειτουργίας ἀπευθύνεται στὸν νοῦ, τὸ δεύτερο στὴν καρδιά. Τὸ πρῶτο ἀπαιτεῖ διανοητικὴ πρόσληψη, τὸ δεύτερο βιώνεται. Στὸ πρῶτο δέχεται ὁ ἄνθρωπος τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων ὡς Κήρυγμα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία εὐλογεῖ μὲ τὰ λόγια μὲ τὰ ὁποία ἀρχίζει ἡ θεία λειτουργία, στὸ δεύτερο προσλαμβάνει τὸν θεῖο Λόγο ὡς τὰ εὐχαριστιακὰ δῶρα διὰ τῆς θείας κοινωνίας.

Συμπερασματικά, μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ συντελούμενη κατὰ τὴ θεία λειτουργία πρόσληψη τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, διὰ τῶν ὠτων ὡς Κηρύγματος, διὰ δὲ τοῦ στόματος ὡς θείας κοινωνίας, ἀποτελοῦν μιὰν ἀδιάσπαστη ἐνότητα. Πρόκειται γιὰ δύο ἀλληλοπεριχωρούμενες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τῶν ὁποίων δομεῖται ἡ Ἐκκλησία. Ἔτσι ἡ ἔννοια τοῦ Λόγου ὡς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τελεσιουργοῦ τῆς εὐχαριστιακῆς πράξεως, προσδίδει σ' αὐτὴν τὸν χαρακτηρισμὸ «λογικὴ λατρεία».

*

Μέ τὰ ὡς τώρα λεχθέντα προσπάθησα νὰ δώσω τὸ στίγμα τοῦ τίτλου τῆς εἰσηγήσεώς μου γιὰ τὴν «πρόσληψη τοῦ θείου λόγου ἀπὸ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο», σὲ σχέση μὲ τὸ γενικὸ θέμα τοῦ Συμποσίου γιὰ τὸν «λειτουργικὸ λόγο».

Βέβαια, μέ τόν ὄρο «*λειτουργικός λόγος*» νοεῖται κυρίως ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐκφέρεται διά τῆς θείας λατρείας.

Στό πλαίσιο αὐτό, τό θέμα μου ἐπικεντρώνεται στό πρῶτο μέρος τῆς θείας λειτουργίας, αὐτό πού προσφέρει τόν θεῖο Λόγο ὡς ἀναγνώσματα, μέ ἄλλα λόγια ὡς *Κήρυγμα* μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια.

Ἐν πρῶτοις, ἕνα ξεκαθάρισμα: χρειάζεται τό πρῶτο μέρος στή θεία λειτουργία; Καί γιατί πρῶτο, προηγούμενο τοῦ δευτέρου;

Τήν ἀπάντηση τή δίνει ἡ πράξη τῆς Ἐκκλησίας: ὅλη ἡ πορεία τῆς θείας λειτουργίας ἔχει ὡς κατάληξη τή θεία κοινωνία: «*προσέλθετε*». Προηγεῖται ὁ καθαγιασμός καί ἡ μεταβολή τῶν τιμίων Δώρων, στό πλαίσιο τῆς Ἀναφορᾶς. Πρίν ἀπό αὐτά ὅμως, ὁ λαός καλεῖται νά ὁμολογήσει τί πιστεύει, ἀπαγγέλλοντας τό Σύμβολο τῆς πίστεως: «*πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δέ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δέ ἀκούσωσι, χωρίς κηρύσσοντος; ... ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δέ ἀκοή διά ρήματος Χριστοῦ*» (Ρωμ. 10, 14. 17). Νά γιατί προηγοῦνται τῆς Ἀναφορᾶς καί τῆς θείας κοινωνίας τά θεόπνευστα ἱερά ἀναγνώσματα, στά ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία κατέγραψε τό Κήρυγμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ αὐθεντικῶς καί ἀλαθῆτως.

Πολλοί συγχέουν τό κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας διά τῶν βιβλικῶν Ἀναγνωσμάτων, μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν νοημάτων τους ἀπό τούς ἱεροκήρυκες. Ὁ λόγος τῶν ἱεροκηρύκων εἶναι λόγος ἀνθρώπων, πού δέν μπορεῖ νά ἀντικαταστήσει τό θεῖο Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό, τό ἀνθρώπινο κήρυγμα μπορεῖ νά λείψει ἀπό μία Εὐχαριστία, τά Ἀναγνώσματα ποτέ.

Ἡ προϋπόθεση λοιπόν γιά νά μετάσχει κανείς στό εὐχαριστιακό Δεῖπνο, εἶναι ἡ πίστη. Ἀλλά, ὅπως εἶδαμε, «*ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δέ ἀκοή διά ρήματος Χριστοῦ*». Πῶς ὅμως θά ἀποδεχθεῖ κάποιος κάτι πού ἄκουσε καί θά πιστέψει, ἂν δέν ἔννοεῖ τά ἀκουόμενα; Σ' αὐτό τό θέμα ὁ ἀπόστολος **Παῦλος**

είναι απόλυτος: Γράφοντας στους Κορινθίους, πού ἔθεταν τή γλωσσολαλία πάνω ἀπό τήν ποιμαντική ἀνάγκη κατανοήσεως τῶν λεγομένων ἀπό τούς ἀκούοντες, λέγει: «Ἄν ἀδελφοί μου, τώρα σᾶς ἐπισκεφθῶ λαλώντας γλωσσες, σέ τί θά ὠφελήσω;» [...] Πάρτε γιά παράδειγμα τά μουσικά ὄργανα, ὅπως μιά φλογέρα ἢ μιά ἄρπα. Ἄν οἱ ἤχοι τους δέν ξεχωρίζουν ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο, πῶς θά καταλάβει κανείς ποιά μελωδία παίζει τό καθένα; Καί ἂν ἡ σάλπιγγα δέν ἠχήσει τό γνωστό σέ ὅλους προσκλητήριο, ποιός θά ξεσηκωθεί γιά πόλεμο; Παρόμοια καί σεῖς, ἂν δέν μιλήσετε μέ λόγια κατανοητά, πῶς θά καταλάβουν οἱ ἄλλοι αὐτό πού λέτε; Θά εἶναι σάν νά μιλάτε στόν ἀέρα. [...] Ἀλλά στήν ἐκκλησία προτιμῶ νά λέω πέντε λόγια κατανοητά γιά νά καθοδηγήσω καί ἄλλους στήν πίστη, παρά μύρια λόγια πού κανείς δέν θά καταλάβει» (Α΄ Κορ. 14, 6-11. 19).

Ὅλα τά παραπάνω εἶναι καί μιά ἀπάντηση σέ ὅσους, καλοπροαίρετα βέβαια, ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ μυσταγωγία τῆς θείας λειτουργίας βιοῦται καί δέν χρειάζεται κατανόηση. Σύμφωνοι, εἶναι βίωμα, «τό Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ» καί ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μπορεῖ καί ἀπό τούς λίθους νά ἀναστήσει τέκνα Ἀβραάμ. Ἀλλά πῶς θά φθάσεις στό βίωμα, ἂν δέν πιστέψεις; Καί πῶς θά πιστέψεις, ἂν δέν ἀκούσεις, κατανοήσεις, κατηχηθεῖς; Ὁ λαός μας, σεβαστοί πατέρες καί ἀγαπητοί σύεδροι, εἶναι ἀκατήχητος, ὅθεν ὅλα τά δεινά στήν ἐκκλησία μας. Λένε πολλοί: πῶς στό παρελθόν, στήν Τουρκοκρατία π.χ., ἐπιβίωσε ἡ πίστη; Ναί, ἀλλά πόσοι ἐξισλαμίσθηκαν; Πόσοι ἔγιναν ἄθεοι; Πόσοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι στά παλιά χρόνια καί πόσοι τώρα; Τί ἔγιναν οἱ ἄλλοι; Ἄν θέλουμε νά μή μᾶς φύγουν καί ὅσοι ἀπέμειναν, ἄς τούς κατηχήσουμε, ξεκινώντας ἀπαραίτητα ἀπό τήν κατανόηση τῆς Γραφῆς.

Ἄλλοι λένε: ἡ ἀγία Γραφή πρέπει νά διαβάζεται στό πρωτότυπο κείμενο, αὐτό εἶναι ἱερό. Ναί, εἶναι ἱερό, ἀλλά ὄχι ἡ γλώσσα πού εἶναι τό ὄχημα διά τοῦ ὁποίου μεταδίδεται ὁ θεῖος λόγος, ἀλλά τό περιεχόμενο. Ἀλλιῶς, περιορίζουμε τήν ἐνέργεια τοῦ θείου λόγου σέ μερικά ἑκατομμύρια ἑλληνοφώνων καί ἀποκλείουμε ἀπό αὐτήν τά δισεκατομμύρια

πού χρησιμοποιοῦν μεταφράσεις. Ἐξ ἄλλου, γιατί κι ἐμεῖς διαβάζουμε τήν Παλαιά Διαθήκη ἀπό τή μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα;

Διατείνονται πολλοί, ὅτι παρὰ ταῦτα ἐννοοῦν τό πρωτότυπο κείμενο. Αὐτοί, νομίζουν ὅτι τό ἐννοοῦν. Ἄλλοι κατανοοῦν μερικά χωρία, ἄλλοι λαμβάνουν μιά γενική εἰκόνα, στηριζόμενοι στά συμφραζόμενα. Καί ἂν ἀκόμη μερικοί τά κατανοοῦν, περιορίζουμε τήν κατανόηση σέ μία ἐλίτ, ἀποκλείοντας τή συντριπτική πλειοψηφία τοῦ λαοῦ καί δὴ τῆς νεολαίας.

Ἄλλοι λένε: Καλά ὅλα αὐτά, ἀλλά ἡ Ἐκκλησία ἔχει χρέος νά διαφυλάξει τή γλώσσα μας, τίς ρίζες μας, τόν «ἑλληνα λόγον». Ἀσφαλῶς! Ὅχι ὅμως εἰς βάρος τῆς διαποιμάνσεως. Τό χρέος τῆς διαποιμάνσεως ὑπερτερεῖ τοῦ χρέους πρὸς τή γλώσσα καί τό ἔθνος. Πρῶτα εἴμαστε πολίτες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί ὕστερα τῆς ἐπίγειας πατρίδας μας. Ἡ Ἐκκλησία, γιά νά διαφυλάττει τίς ρίζες καί τίς παραδόσεις μας, πρέπει νά εἶναι ζωντανή, νά ἔχει συνειδητά μέλη, πού νά τρέφονται πνευματικά ἀπό τόν θεῖο λόγο. Προηγεῖται ἡ ζωὴ μέσα στήν Παράδοση, γιά νά ἀκολουθήσει ἡ διαφύλαξη τῶν παραδόσεων. Ἄς μὴν ἀπατώμεθα: ὡς ποιμένες καί διδάσκαλοι ἔχουμε χρέος νά ἱεραρχήσουμε ὀρισμένες ἀξίες. Ὁδυνηρό τό δίλημμα, ἀλλά ... ἄς μὴν ἔχουμε τήν ψευδαίσθηση ὅτι ἡ γλώσσα μας θά διασωθεῖ μέ τό νά μὴν ἐννοεῖ ὁ λαός τά κείμενα πού γράφτηκαν στό γλωσσικό ἰδίωμα μιᾶς συγκεκριμένης ἱστορικῆς περιόδου τοῦ ἔθνους μας. Φυσικά, δέν συζητῶ τήν οὐτοπία, πού ἐπαναλαμβάνεται ἀπό πολλά στόματα: νά μάθει ὁ λαός τήν ἀρχαία γλώσσα! ...

Δέν θά ἤθελα νά ἐπιβαρύνω τήν εἰσήγησή μου μέ μαρτυρίες καί παραπομπές σέ σεβαστούς πατέρες καί ἔγκριτους ἐπιστήμονες, ὅπως ἀνάμεσα σέ ἄλλα, στήν ἀρθρογραφία τοῦ φλογεροῦ π. **Δανιὴλ Ἀεράκη** στό περιοδικό «*Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής*» ἢ στά ἄρθρα στό *ΒΗΜΑ* τοῦ διαπρεποῦς

γλωσσολόγου καθηγητοῦ κ. **Μπαμπινιώτη**, πού εἶναι αὐθεντία σέ ζητήματα γλώσσας, ἢ ἀκόμη σέ σχετική σειρά ἀρθρῶν τῆς ταπεινότητάς μου στό περιοδικό *ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ* (βλ. φύλλα 413, 415, 416, 420 τῶν ἐτῶν 2004 καί 2005). Δέν ἀποφύγω τόν πειρασμό ὅμως νά παραθέσω δύο κείμενα σχετικά. Τό ἕνα προέρχεται ἀπό τόν γέροντα **Παῖσιο**. Γράφει ὁ ὄσιος πατήρ, στό βιβλίο του γιά τόν ἅγιο Ἀρσένιο τόν Καππαδόκη (ἐκδ. Ἰουχαστηρίου «Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης 1975, σελ. 40): «Εἶχε δέ μεταφράσει καί πολλές περικοπές τοῦ Εὐαγγελίου στή Φαρασιώτικη γλῶσσα, γιά νά μποροῦν νά καταλαβαίνουν τό Εὐαγγέλιο οἱ Φαρασιῶτες. Στήν Ἐκκλησία διάβαζε τό Εὐαγγέλιο πρῶτα Ἑλληνικά, μετὰ Φαρασιώτικα καί μετὰ Τουρκικά.». Αὐτή ἡ «Φαρασιώτικη γλῶσσα» εἶναι βέβαια ἑλληνική διάλεκτος. Ἡ ποιμαντική φροντίδα τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου δέν περιορίστηκε στήν ἀνάγνωση τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλά προχώρησε στή μετάφραση στήν τοπική διάλεκτο, καί, ἀκόμη περισσότερο, γιά νά εἶναι βέβαιος ὅτι κανεῖς δέν ἔμεινε ἄμοιρος τοῦ θείου λόγου, μετέφρασε καί στά Τουρκικά.

Τό ἄλλο κείμενο προέρχεται ἀπό τή γραφίδα διακεκριμένου καί διεθνῶς ἀναγνωρισμένου λειτουργιολόγου, τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ **Ἰωάννη Φουντούλη** (Ἡ μετάφραση τῆς Ἁγίας Γραφῆς στήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, Δ' Σύναξη Ὁρθοδόξων Βιβλικῶν Θεολόγων, Θεσσαλονίκη 25 -28 .10.1986, Πρακτικά, σελ. 243), Γράφει λοιπόν μεταξύ ἄλλων ὁ ἀξέχαστος καθηγητής: «... ἐν ὄψει τῶν δυσκολιῶν πού παρουσιάζει ἡ κατανόηση τῆς γλώσσας τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων πού διαβάζονται ἀπό τό κείμενο τῶν Ο' καί ἀπό τό πρωτότυπο κείμενο τῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, σάν μία ἐνδιάμεση λύση θά μπορούσε νά δοκιμασθεῖ ἡ παράλληλη ἀνάγνωση τῶν περικοπῶν, πρό τοῦ κηρύγματος ἢ ἀντί τοῦ κηρύγματος καί ἀπό μία δόκιμη νεοελληνική μετάφραση». Ἐδῶ τά σχόλια περιττεύουν.

Ίσως θελήσει κάποιος νά βρεῖ μίαν αντίφαση τῶν ὄσων γράφονται ἐδῶ πρὸς ὅσα ἔγραψα στό ἐγχειρίδιό μου «*Ερμηνευτικά τῆς Καινῆς Διαθήκης*» (ἔκδοση 7^η, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 93-94): Ἐκεῖ παραπέμπω στό χωρίο τοῦ **Παχωμίου Ρουσάνου** (1508-1553), σύμφωνα μέ τό ὁποῖο «*σχεδόν οὐδέν τῆς Γραφῆς ρῆμα, ὅπερ μή ἐν τῇ οἰκουμένη φέρεται*». Ἐπίσης ἀναφέρω καί μία στατιστική πού παραθέτει ὁ μέγας γλωσσολόγος **Γ. Χατζιδάκης**, δημοσιευθεῖσα στήν Ἐπετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν 1908-96, σελ. 141 (παρά Χατζιδάκη, *Σύντομος ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, Ἀθῆναι, 1955, ἐκδ. ΣΔΩΒ, σελ. 108), καί τήν ὁποία θεωρῶ χρήσιμο νά ἐπαναλάβω καί ἐδῶ:

Σύμφωνα μέ αὐτήν, λοιπόν, ἀπό τίς 4900 περίπου λέξεις, πού χρησιμοποιεῖ ἡ Κ. Διαθήκη, οἱ 2280 λέγονται σήμερα κοινῶς, οἱ 2200 νοοῦνται καλῶς ἀπό ὅλους τοὺς Ἑλληνας, μόνο δέ 400 παραμένουν ἄγνωστες. Οἱ ἄγνωστες αὐτές λέξεις:

α. Ἦταν ξένες λέξεις

β. Ἐδήλωναν ἔννοιες ἀναγόμενες σέ ἄλλες συνθῆκες ζωῆς, πού σήμερα δέν ὑφίστανται πλέον.

γ. Ἦταν καί τότε ἐκτός τῆς κοινῆς χρήσεως καί γνωστές μόνον στοὺς λογίους, γι' αὐτό καί ἀπαντοῦν μόνον στοὺς λογίους συγγραφεῖς (Λουκᾶ, Παῦλο).

Καί κατέληγα στό συμπέρασμα, ὅτι, ἀπό τή στατιστική αὐτή πολύ λίγες λέξεις ἐξέλιπαν ἀπό τήν καθημερινή χρήση καί δὴ σέ τόσο μακρὸ διάστημα, εἴκοσι αἰώνων: Ὅθεν γράφει ὁ Χατζιδάκης: «*τοιούτον φαινόμενον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ παρατηρήθη*»(ὁ.π.).

Σχολιάζοντας τό χωρίο τοῦ Ρουσάνου καί τή στατιστική τοῦ Χατζιδάκη, παρατηροῦμε ὅτι τό μὲν πρῶτο ἀφοροῦσε σέ συνθῆκες πρὸ 500 ἐτῶν, τό δέ δεύτερο πρὸ ἐκατό ἐτῶν. Ὡς πρὸς δέ τή στατιστική, τήν ὁποία παραθέτω καί ἐδῶ κυρίως γιά νά τήν γνωρίζουν καί οἱ ἀκροατές ὡς κατά τήν ταπεινή μου γνώμη πολύ ἐνδιαφέρουσα, ἐπισημαίνουμε, ὅτι ὁ σκοπός τῆς παραθέσεώς της σέ ἓνα ἐπιστημονικό ἐγχειρίδιο, γραμμένο κυρίως γιά τοὺς φοιτητές, ἦταν ἀκριβῶς νά ἀποδείξουμε αὐτό πού γράφεται ὡς συμπέρασμα, τό ὁποῖο εἶναι καί συμπέρασμα

του ὅλου κεφαλαίου μέ τίτλο: «*Ἡ γλῶσσα τῆς Κ. Διαθήκης καί ἡ νέα ἑλληνική*»: Ἡ σύγχρονη ἑλληνική γλῶσσα διατηρεῖ πάμπολλες λέξεις, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ὅμηρου καί ἀκόμη μερικούς αἰῶνες πιό παλιά, ὅπως δείχνουν τά κείμενα τῆς Γραμμικῆς γραφῆς Β. Πόσοι ὅμως μποροῦν νά ποῦν, ὅτι κατανοοῦν τόν Ὅμηρο, ἢ καί νεώτερά του κείμενα, τόν Δημοσθένη π.χ.; Ἄλλο εἶναι τό λεξιλόγιο καί ἄλλο ἡ γραμματική, τό συντακτικό, ἡ ἐκφορά τοῦ λόγου, ἡ δομή τῆς γλώσσας.

Σεβασμιώτατοι, ἀγαπητοί σύνεδροι.

Δέν διεκδικῶ τό ἀλάθητο μέ ὅσα εἶπα. Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει καί ὁ ἀντίλογος, σεβαστός κατά πάντα καί ἀξιάκουστος, ἐφ' ὅσον ἐκφράζεται χωρίς φανατισμούς, δογματισμούς καί ἀπολυτότητες. Τό κατ' ἐμέ, δέν προτείνω λύσεις, αὐτές ἀνήκουν σέ ἄλλους. Ἐγώ ἀπλῶς ἤθελα νά καταθέσω ἐδῶ τόν πόνο τῆς ψυχῆς μου, βλέποντας ἕναν λαό μέ πλημμελῆ κατήχηση, ἐπειδή ὑπάρχει ἡ τροχοπέδη τῆς ἐμμοῆς σέ στερεότυπα ἢ τοῦ φόβου ἀπέναντι στήν ὅποιαδήποτε ἀλλαγῆ, ἔστω καί ἂν αὐτή ὑπαγορεύεται ἀπό ἐπείγουσες ποιμαντικές ἀνάγκες. Ναί, εἶναι ζηλευτό προνόμιο καί δῶρο ἀνεκτίμητο τοῦ Θεοῦ, νά εἶμαστε ὁ ὁ μόνος λαός πού διαβάσει τήν Κ. Διαθήκη στό πρωτότυπο. Καί, ὅπως ἔγραφα καί ἄλλοῦ (Ὁ «*εὐσημος*» λόγος καί οἱ εἰς «*ἀέρα λαλοῦντες*», ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ 2004, σελ. 131), ἀνήκουμε ἐπίσης στή μοναδική ἐκκλησία «πού ἔχει τό θλιβερό προνόμιο, οἱ πιστοί της στή μέγιστη πλειοψηφία τους νά καταλαβαίνουν τά ἀναγνώσματα τῆς ἐκκλησίας ἐλάχιστα, ἐν πάσῃ περιπτώσει λιγότερο ἀπό ὅποιοδήποτε ἄλλο ἔθνος πού ἔχει τήν ἁγία Γραφή μεταφρασμένη στή γλῶσσα του». Καί συνέχιζα: «Πρός Θεοῦ, μή νομίσει κανεῖς ὅτι μέ ὅλα αὐτά ὑποτιμῶ τή μέγιστη δωρεά πρὸς τό ἑλληνικό ἔθνος καί τήν ἑλληνική ἐκκλησία, νά ἔχουν τό θεῖο καί πανίερο αὐτό Δῶρο, στή γλῶσσα τους. Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει, ὅτι ὁ προορισμός τοῦ κειμηλίου αὐτοῦ εἶναι ἡ λατρεία καί ἡ τιμή.

Όχι, ο προορισμός του είναι να γίνεται άεναος πηγή ζωής, μάννα οὐράνιο, οδηγός και πύρινη στήλη και νεφέλη για τους διά μέσου τῆς ἐρήμου πορευομένους πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ. Όταν ὁ χαλκοῦς ὄφιν πού ὑψωσε ὁ Μωυσῆς στὴν ἐρημο, τό ἱερότατο αὐτό σύμβολο τῶν Ἑβραίων, ἔγινε ἀντικείμενο λατρείας, ὁ εὐσεβῆς βασιλιάς Ἐζεκίας, “ποιῶν τό εὐθέες ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου κατὰ πάντα” (Γ' Βασ. 18, 3), διέταξε τὴν καταστροφή του, γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἐμπόδιο στὴν ἀληθινὴ λατρεία τοῦ μόνου Θεοῦ. Δέν ἐννοῶ νὰ καταστρέψουμε κάτι στή λατρεία, ἄπαγε! Ἀλλά ὁ Θεός ζητεῖ νὰ παραμερίσουμε κάθε ἐμπόδιο πού ὑπάρχει κίνδυνος νὰ εἰδωλοποιήσουμε, γιὰ νὰ ἐξομαλύνουμε τὴν πρόσβασή μας στή λατρεία τοῦ Θεοῦ “ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ”»!

Θέλω νὰ τελειώσω μέ μία ἔκκληση πρὸς ὅλους τοὺς ἀκροατές. Ἄς βάλουμε, σεβαστοὶ καὶ ἀγαπητοὶ μου, τό χέρι στήν καρδιά καὶ κατενώπιον Θεοῦ ἄς διερωτηθοῦμε: ὑπάρχει κάτι πού μπορούμε νὰ θέσουμε πιό πάνω ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ μας; Τελικά, ἀκολουθοῦμε τό παράδειγμα τοῦ Παύλου, πού εἶπε: «ἐγενόμην τὰ πάντα τοῖς παῖσιν, ἵνα πάντως τινὰς σώσω»;

Σᾶς εὐχαριστῶ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

- Μέ τή σάρκωση τοῦ Λόγου ὁ Θεός «ἐρμήνευσε», δηλ. ἀπεκάλυψε ἑαυτὸν διὰ τοῦ Λόγου Του, ὁ ὁποῖος «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Αὐτὴ ἡ σκηνώση εἶναι ἡ συστατικὴ πράξη, μέ τὴν ὁποία φανερώθηκε ἡ Ἐκκλησία στὸν κόσμον.

- Ἡ Ἐκκλησία «σημαίνεται ἐν τοῖς μυστηρίοις». Τὸ κεντρικὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία, πού πραγματώνεται διὰ τῆς θείας λειτουργίας.

- Στὴ θεία λειτουργία ὁμιλεῖ ὁ Θεός πρὸς τὸν ἄνθρωπον διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀγίας Ἀναφορᾶς.

- Ἡ πορεία τῆς θείας λειτουργίας ἔχει ὡς κατάληξιν τὴν θείαν κοινωνίαν τῶν καθαγιασμένων τιμίων Δώρων, στὴν ὁποία δικαιούται νὰ προσέλθῃ μόνον ὁ πιστός.

- Ἀλλὰ, «ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς». Γι' αὐτό, τῆς Ἀναφορᾶς προηγεῖται τὸ Κήρυγμα μέ τὴν μορφήν τῶν ἀναγνωσμάτων.

- Τὸ Κήρυγμα διὰ τῶν ἀναγνωσμάτων πρέπει νὰ εἶναι κατανοητὸ ἀπὸ τοὺς ἀκούοντες, γιὰ νὰ κατηχηθοῦν καὶ νὰ μπορέσουν νὰ πιστέψουν.

- Τὸ πρωτότυπο κείμενον τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἱερόν, ὄχι ὡς γλώσσα, ἀλλὰ ὡς περιεχόμενον, τὸ ὁποῖο μεταδίδεται διὰ τοῦ ὀχήματος τῆς γλώσσας.

- Ἔχουμε καθῆκον ὡς Ἕλληνες νὰ διαφυλάξουμε τὴν γλώσσα μας, ἀλλὰ καὶ ὡς ποιμένες ἔχουμε χρέος νὰ διακονήσουμε τὸν λαὸν μας ἀνταποκρινόμενοι στὶς ἀδήριτες ποιμαντικὰς ἀνάγκας του.

- Ἔχουμε τὸ ζηλευτὸν προνόμιον νὰ εἴμαστε ὁ μόνος λαὸς πού διαβάζει τὴν Κ. Διαθήκην στό πρωτότυπον, ἀλλὰ ἔχουμε καὶ τὸ θλιβερόν προνόμιον, νὰ εἴμαστε ὁ μόνος λαός, ἡ μέγιστη πλειψηφία τοῦ ὁποῖου καταλαβαίνει τὰ ἀναγνώσματα τῆς ἐκκλησίας ἐλάχιστα.

- Τὸ ὅτι ἡ Κ. Διαθήκη ἔχει γραφεῖ στὴν γλώσσα μας, ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητον δῶρον στό ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ στὴν ἑλληνικὴ ἐκκλησία. Ὁ προσορισμὸς ὅμως τοῦ κειμηλίου αὐτοῦ δέν εἶναι ἡ λατρεία καὶ ἡ τιμὴ. Προορισμὸς του εἶναι νὰ γίνῃται

ἀένας πηγὴ ζωῆς, μάννα οὐράνιο καὶ πύρινη στήλη πού
ὀδηγεῖ τοὺς πορευομένους πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.

- Ἄς διερωτηθοῦμε: ὑπάρχει κάτι πού μπορούμε νά
θέσουμε πιό πάνω ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ποιμαντικῶν
ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ μας; Τελικά, ἀκολουθοῦμε τό παράδειγμα
τοῦ Παύλου, πού εἶπε: «ἐγενόμην τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, ἵνα
πάντως τινὰς σώσω»;

Γ. Α. Γ.